

Aftenposten Lørdag 25. februar 1989

-Jeg anklager..!

— Hvorfor gjorde de det? Jeg har spurt meg selv om dette i alle årene etter krigen, og jeg fatter det ikke. Hvordan kunne en ansvarsbevisst gruppe menn i den norske regjering i London under krigen vedta en lov som «bigamiloven»? Jeg tviler på, om vi noen gang får en skikkelig forklaring på denne — ja, denne forbrytelsen mot flere hundre norske kvinner og barn, sier en av de forlatte hustruene til Aftenposten.

AV GERDA VISLIE
ULF AAS (tegning)

HUN er en ressurssterk kvinne i en vakker leilighet i Oslo, skapende, kunnskapsrik og intelligent, 82 år og meget ungdommelig. — Det jeg har opplevd på grunn av loven — «Lex Nygaardsvold» som den så flott het, har preget hele livet mitt. Den gjorde meg til et amputert menneske.

Da freden brøt løs i mai-dagene i 1945, var det en gruppe som hadde spesiell grunn til å glede seg: alle de som ventet ektemann og far hjem fra England. Engstelse og venting var over, nå skulle han komme tilbake, han som hadde stått som en helt for kone og barn i lange år. Endelig kunne de fortelle det åpent til familie og venner; Far har vært i England, nå kommer han hjem!

— En venn av familien fortalte meg det, mens jubelen bruste i gatene, mens flaggene smalt i en evigvarende 17. mai-stemning: Min mann og far til våre to barn hadde funnet seg en ny kone. En Jane i London hadde tatt vår plass.

Jeg skjønnte ikke hva han snakket om. En ny kone? Jeg var jo hans kone. Da jeg oppfattet at han hadde fått skilsmisse på legal måte etter den ufattelige loven, falt hele grunnen ut av tilværelsen min. Mitt bidrag til fredsbubelen var tårer. Siden har det vært gråt bak alt i livet mitt.

Itillegg til fortvilelsen over mannens svik, kom derefter de økonomiske bekymringene. — Jeg hadde ingenting å leve av, bidragsplikt fra han som svek var det aldri snakk om, det kom ingenting fra myndighetene. Vi eksisterte ikke, vi forlatte hustruer. Og vi var for skamfulle til å stå frem, følte skilsmisene ar vi ikke hadde visst noe som en forferdelig skam. Derfor er aldri det korrekte tallet på disse kvinnene kommet frem heller. Det

Bigami- loven

«Bigamiloven», eller Lex Nygaardsvold, ble vedtatt som en provisorisk anordning 15. april 1942, og gjorde det legalt for menn i alliert tjeneste å skille seg fra sin norske kone hjemme og gifte seg på ny — uten at konen hjemme visste det.

Aftenpostens artikkel om emnet har vakt oppsikt og har ført til sterke reaksjoner — særlig blant unge som aldri har hørt et ord om loven. Tausere har de vært som personlig var berørt av loven — de forlatte hustruene.

Men en av dem har stått frem og vært villig til å fortelle — riktignok anonymt, for «skammen forfølger meg til dags dato, og for barnas og barnebarneas skyld vil jeg ikke ha navnet i avisen».

snakkes om 100, et tall jeg bare blåser av. Hundrevis, var det. Og tenk på alle barna, tenk på alle mødrene til disse mennene! Min svigermor mistet sin forstand av det. Hun døde på et psykiatrisk sykehus. Jeg vet om hustruer som skiftet navn, som dro til USA, som tok livet av seg, drakk til de ble ødelagt...

EFTER en stund — da jeg hadde fått samlet meg litt — ble jeg rasende. Jeg kastet meg ut i kampen for disse kvinnene — selv giftet jeg meg igjen noen år senere og fikk det godt på alle måter. Jeg ble sterk nok til å kjempe for alle dem som fortsatt måtte leve på forsorgen.

En dag marsjerte jeg

rett opp til Slottet og overleverte et brev til kong Haakon. I det minnet jeg om den fatale loven — som han må ha kjent til — og fortalte om de forlatte og fortvilte hustruene. Men jeg mottok aldri noe svar. Jeg gikk til avisene med et åpent brev til daværende statsminister Einar Gerhardsen, hvor jeg anklaget myndighetene for å ha henvist ofre for loven til forsorgen. Jeg spurte hvordan Gerhardsen kunne ha samvittighet til å se på dette — han som selv var kommet tilbake fra fangenskap i Tyskland og blitt lykkelig forenet med kone og barn. Jeg forlangte i brevet at Nasjonalhjelpens midler måtte brukes straks til å avhjelpe nød og fattigdomen hos kvinnene loven hadde rammet.

Brevet til Gerhardsen ble videresendt til Sosialdepartementet, som henviste til Nasjonalhjelpen, som ikke foretok seg noe.

EFTERAT jeg hadde giftet meg på ny, traff jeg Trygve Lie i et selskap. Han var da blitt generalsekretær i FN, og var som kjent medlem av London-regjeringen tidligere. Jeg spurte hvilken hjelp disse forlatte hustruene kunne få. Han studerte neglene sine, husker jeg, trakk nonchalant på skuldrene og sa: Husk, denne loven var jo bare en provisorisk anordning, den var ingen lov, og gjaldt dessuten bare noen få kvinner. Jeg bare så på ham, snudde på hælen og gikk ut og gråt. Uansett hvor jeg vendte meg — det var som å støte på en mur av taushet og likegyldighet. Det var som om noen bevisst sørget for at loven ble minst mulig kjent. — Dette kommer til å slite deg i stykker, husker jeg Sigurd Hoel sa til meg, du kommer ingen vei likevel.

Jeg ga opp. Men hele livet har jeg slitt med en angst jeg aldri blir kvitt — en konstant utrygghet, en stadig forutfølelse av katastrofe.

Å, jeg anklager dem som gjorde dette mot oss! Hvordan i all verden kunne det skje?

103258